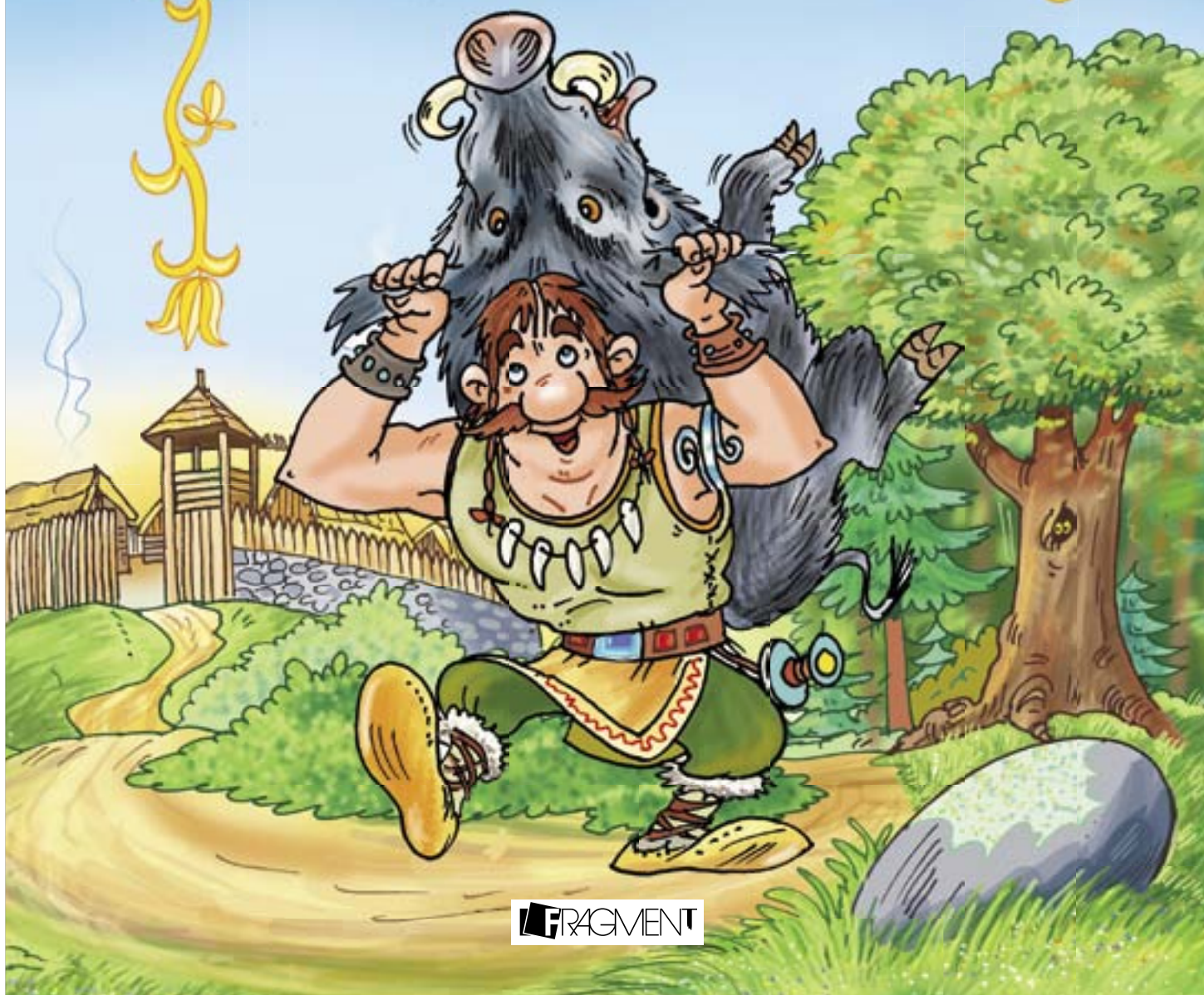

Jana Eislerová

STARÉ POVĚSTI ČESKÉ

Ilustrace Antonín Šplíchal

FRAGMENT

Staré pověsti české

také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz

Jana Eislerová
Ilustrace Antonín Šplíchal
Staré pověsti české – e-kniha
Copyright © Fragment, 2011

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Obsah

	O praotci Čechovi.	4
	 Krok a jeho dcery	6
	Libuše a Přemysl	8
	Dívčí válka	10
	 Silák Bivoj	12
	 O Horymírovi	14
	Oldřich a Božena	16
	 Břetislav a Jitka	18
	Svatopluk a jeho synové	20
	 O Bruncvíkovi	22
	O králi Ječmínkovi	24
	 O Daliborovi z Kozojed.	26
	O Karlu IV.	28
	 Karlův most	30
	Kouzelník Žito	32
	 Bílá paní	34
	Staroměstský orloj	36
	 Golem	38
	Faustův dům.	40
	 Blaničtí rytíři	42
	Jak propast Macocha dostala své jméno	44

O praotci Čechovi

a vysokými horskými hřebeny Karpat v úrodné rovině kolem řeky Visly se rozkládala Charvátská země, kde sídlily v dávných dobách početné kmeny Slovanů. Lidí neustále přibývalo a brzy již úrodná půda a pastviny nedokázaly všechny uživit. Náčelníci a starostové vedli mezi sebou spory a se svým lidem museli často i bojovat, aby ochránili svá pole a pastviny.

„Bratře Lechu,“ oslovil jednoho dne vojvoda Čech svého bratra, „je třeba skončit s věčným dohadováním a tahanicemi o pastviny a půdu. Rozhodl jsem se. Svolám svůj kmen a odejdeme hledat novou zemi, kde bude klid a dostatek všeho, co je potřebné k životu. Byl bych rád, bratře, kdyby ses ke mně se svým lidem přidal. Bude-li nás víc, nepřekvapí nás cestou nic.“ „Máš pravdu, bratře,“ souhlasil Lech, „nebudeme první ani poslední, kdo opouští naše dávná sídla; někteří náčelníci již odvedli své kmeny směrem východním, jiní se vydali k jihu.“ „My se vydáme směrem západním, tam tuším bohatou, úrodnou zemi.“

Všichni naložili své věci na vozy tažené volskými spřeženími a vydali se na dlouhou pouť. Vpředu a vzadu chránili dlouhý zástup lidu ozbrojení muži na koních, ženy a děti hnaly s sebou stáda dobytka. Procházeli hlubokými lesy, rozlehlými loukami, obcházeli nebezpečné bažiny a rozdělávali večer ohně, aby zastrašili dravou zvěř. Museli překonat tři velké řeky – Odru, Labe a nakonec Vltavu. „Kdy bude konec

naší cesty?“ ptali se lidé vojvody Čecha. „Ženy a děti již padají únavou a blíží se podzim, do zimy si musíme postavit obydlí.“

Nacházeli se právě na úpatí hory, kterou pojmenovali Říp. „Zítra vystoupím na vrchol a porozhlédnu se po kraji,“ slíbil Čech. Časně ráno již stál na vrcholu hory. Kolem se rozkládala nádherná krajina s množstvím lesů, luk, s průzračnými řekami, obklopená ze všech stran hradbou hor. „Jak chcete svou novou zemi pojmenovat?“ ptal se vojvoda Čech, když za ním vystoupili i ostatní lidé. „Tys nám ji našel, ať se jmenuje po tobě – Čechy.“

Všichni se hned pustili do práce. Stavěli obydlí, připravovali pole pro setí, káceli stromy, lovili ryby a zvěř. Lidí přibývalo a jednoho dne promluvil Čechův bratr Lech: „Vezmu svůj lid a najdeme si vlastní zemi.“ „Nemohu ti bratře bránit,“ řekl smutně Čech, „ale slib mi, že neodejdete daleko. Měli bychom si být nablízku, kdyby nás přepadl nepřítel, můžeme jeden druhému pomoci.“ „To slibuji,“ řekl Lech, „půjdeme směrem na východ a za tři dny zapálíme velký oheň. Podle dýmu poznáte, kde jsme se usadili.“ Lech dodržel slovo. Hustý kouř velkého ohně bylo po třech dnech vidět široko daleko. Podle něj dostalo místo název Kouřim a Lech začal hned budovat pevný hrad.

Naše země dodnes nese jméno Čechy a i dnes, po mnoha staletích si rádi vyprávíme pověst o našem praotci.

Krok a jeho dcery

ednoho dne se na hradě Kouřimi u vojvody Lecha objevilo poselstvo. „Ctihodný vojvodo,“ oslovil Lecha nejstarší z poslů, „přinášíme ti smutnou zvěst, tvůj bratr, moudrý a spravedlivý Čech, už není mezi námi. Za velikého zármutku všeho lidu jsme ho slavně pohřbili. Prosíme, abys ty, jeho rodný bratr, vládl teď našemu lidu, soudil spory, radil nám a ochraňoval nás.“

Vojvoda Lech, zarmoucený bratrovou smrtí, si vyžádal čas na rozmyšlenou. Po několik dní byli poslové jeho hosty, až je konečně k sobě povolal. „Přemýšlel jsem o vaší prosbě, ale mám jiný záměr. Chci se svým kmenem odejít dál na východ, kde je mnoho úrodné půdy, a tam se usadit. Znam však výborného muže, který oplývá nejen bohatstvím, ale i moudrostí, rozvážností a laskavostí. Ten vám bude vládnout a soudit vás spravedlivě.“ „A kdo je ten vynikající muž?“ tázali se poslové. „Jmenuje se Krok, je starostou mocného rodu, jeho sídlo se nalézá na skále nad řekou Mží, nedaleko vesnice Zbečno.“

Poslové se řídili Lechovou radou. Krok byl zvolen vojvodou, usedl na stolec praotce Čecha a spravoval moudře celou zemi dlouhá léta až do své smrti. Po dobu jeho vlády žili lidé v dostatku a v míru. Když odešel ke předkům, sešli se starostové všech rodů, aby se poradili, kdo se stane jeho nástupcem. „Kdo nás nyní bude soudit?“ tázali se jeden druhého, „Krok nezanechal po sobě syna, ale jeho tři dcery se učily moudrosti ve škole, kterou nechal zřídit v Budči,“ řekl vladyka Vojen, „jsou moudré

a laskavé, lidé k nim často chodí pro radu. Bude-li kněžnou jedna z nich, vláda zůstane v Krovově rodu.“ „Zvolme za kněžnu nejstarší Krovovu dceru Kazi,“ navrhl vladyka Sudivoj, „zná tajemnou sílu bylin a koření, dokáže léčit a tišit bolesti a mnohokrát již uchránila nemocného od jisté smrti.“ „I mladší Teta by se mohla stát kněžnou,“ přemýšlel nahlas vladyka Radslav, „učí lid zbožnosti, ví, jak si rozhněvané bohy udobřit a jak jim přinášet oběti.“ Nakonec se shodli, že vyšlou posly do všech končin země, aby vyzvěděli, kterou z Krovových dcer by zvolil lid. Nikoho pak nepřekvapilo, když od lidu šel jeden hlas, aby kněžnou byla zvolena nejmladší Libuše. „Je moudrá, krásná, s každým jedná laskavě, a co víc, dokáže věstít a předvídat důležité věci, které přinese budoucnost,“ takové zprávy přinášeli poslové svým vladykům a starostům. „Všichni vědí, že správně určila místa, kde se nacházejí drahé kovy, zlato a stříbro.“

Když byla Libuše na Vyšehradě zvolena kněžnou, poodešla na kraj strmé vyšehradské skály a přede všemi přítomnými pronesla věštbu: „Jděte na protější břeh Vltavy, tam, kde se stéká Vltava s potokem Brusnicí. Na tom místě najdete muže, který otesává kmen a zhotovuje práh. Tam vystavíte hrad a založíte město veliké, jehož sláva hvězd se bude dotýkat. Tak, jako každý, kdo vchází do domu, skloní se před prahem, skloní se všichni před krásou a velikostí města. Proto ať město nese jméno Praha.“

Tak promluvila Libuše a všichni viděli, že bude dobrou kněžnou i spravedlivou soudkyní, která moudrostí všechny předčí.

Libuše a Přemysl

va sousedé se pohádali. Jeden obviňoval druhého, že posunul hranici mezi pozemky tak, aby své pole zvětšil. Přednesli svůj spor kněžně Libuši, věděli, že je soudkyně spravedlivá. Libuše se zamyslela a pak rozhodla: „Starší z vás je moudrý muž a jistě uzná svou chybu, neboť mladší soused je v právu. Tak jsem rozhodla a moji rádcové mi dali za pravdu.“

Muž, který spor prohrál, neovládl svůj hněv. „Není nikde takový kmen, kde by muži museli poslouchat ženu,“ rozkřikl se na kněžnu. „Žena má dlouhé vlasy, ale krátký rozum. Běda nám, mužům, kterým žena vládne!“

Libuši nespravedlivá řeč velmi urazila. Rozhlédla se po přítomných, ale všichni mlčeli, nikdo se jí nezastal. Aniž by nějak projevila svou bolest a rozhořčení, pravila klidným hlasem: „Přejete si za knížete muže, aby vám vládl rukou železnou. Vaši synové a dcery mu budou muset sloužit, budete mu odvádět část úrody, vezme si nejlepší koně i kusy dobytka. Chcete-li takového vladaře, oznámím vám jméno muže, který bude vaším knížetem a mým manželem.“ „Souhlasíme, kněžno, řekni, kde se ten muž nachází a sami ho přivedeme za tebou na Vyšehrad.“

„Od Vyšehradu směrem na západ slunce teče řeka Bílina, u níž leží osada jménem Stadice. Za ní je pole, na němž oře váš budoucí kníže se dvěma strakatými voly. Jeho jméno je Přemysl. Jděte za mým koněm běloušem, ukáže vám cestu.“ „Splníme tvou vůli kněžno, jen jsme překvapeni, že budoucím knížetem se má stát oráč.“

Libušino poselstvo se brzy vypravilo na cestu. Bílý kůň klusal před nimi tak, jako kdyby cestu dobře znal. Poslové nesli pro Přemysla knížecí oděv a zbroj. Stalo se, jak Libuše předpověděla. Na rozlehlém lánu spatřili oráče, a když ho pozdravili, oslovil ho nejstarší z poslů: „Naše kněžna

Libuše i všechen lid si přejí, abys se stal naším knížetem a Libušiným manželem a vládl nám spravedlivě ty, a po tobě tvoji potomci.“

„Poobědvejte se mnou,“ vyzval Přemysl posly a mávl otkou – prutem, kterým poháněl voly, a ti hned zmizeli v nedaleké skále. Pak otku zarazil do země a nabídl poslům chléb se sýrem, který zapíjeli pramenitou vodou. „Kdybych byl mohl celý lán doorat,“ řekl Přemysl, „naše země by nikdy nepoznala nedostatek a hlad.“ Poslové užasli, když z Přemyslovy otky najednou vyrazily tři zelené ratolesti. Náhle však dvě z nich uschly a zbyla pouze jedna. „To znamená,“ vysvětlil Přemysl, „že o zemi bude usilovat více panovníků, ale vládnout bude vždy pouze jeden.“ Když poslové oblékli Přemysla do drahého knížecího oděvu, podivili se, že bere s sebou do mošny své staré lýkové střevíce. „Proč to děláš?“ tázali se. „Chci, aby moji potomci věděli, z jakého rodu pocházejí, a nikdy se nepovyšovali nad prostý lid.“

Když Přemysl na Libušině bělouši v čele poselstva dorazil k Vyšehradu, vítala ho radostně kněžna i všechen lid. Přemysl Oráč se stal zakladatelem slavného rodu a jeho potomci pak vládli v zemi jako knížata a králové po dlouhá staletí.

Silák Bivoj

„ám starosti,“ svěřila se kněžna Libuše své sestře Kazi, která právě byla u ní na návštěvě. „Mému lidu škodí hrozné zvíře, obrovský divoký kanec. Dupe v polích, ničí úrodu a běda pocestnému, který se s ním setká. Roztrhá svými hroznými tesáky nejen člověka, ale troufá si i na koně. Mnoho lidí i zvířat už zahubil.“ Sestry se právě procházely v zahradě, když k nim náhle dolehly vzrušené hlasy z nedalekého hradního nádvoří. Spěchaly se podívat, co se děje.

„Ach, Kazi,“ zvolala Libuše, „to je neuvěřitelné, jakýsi mladík nese na zádech toho divočáka, o němž jsme právě mluvily.“ Když Kazi spatřila urostlého siláka, tváře jí zčervenaly jako růže. „Znáš toho člověka?“ ptala se Libuše. „Je to Bivoj, jeho otec Sudivoj byl dobrý známý našeho otce.“

Bivoj držel kance za uši, a když se přiblížil ke kněžnám, přehodil ho obrovskou silou přes hlavu na zem, takže kanec zůstal nehybně ležet. „Sláva Bivojovi,“ volali všichni přítomní. Ale zvíře ještě zvedlo hlavu a postavilo se na nohy. „Zabij ho, Bivoji! Ať už je konec jeho řádění,“ ozývalo se z davu. Bivoj vytasil meč připásaný u boku a probodl kanci srdce.

„Obdivuji tvou sílu a statečnost,“ obrátila se k hrdinovi kněžna Libuše. „Uspořádáme na tvou počest na Vyšehradě hostinu a musíš vyprávět, jak jsi nebezpečné zvíře chytil.“

Bivoj se poklonil Libuši, ale jeho pohledy stále častěji zalétaly k její sestře Kazi. Již několikrát se s ní náhodně setkal, líbila se mu, často na ni myslel, ale nikdy se neodvážil ji oslovit.

„Dlouho jsem kance stopoval,“ vyprávěl Bivoj hostům na Vyšehradě, „abych vypátral jeho zvyky a věděl, kde se nejčastěji zdržuje. Každý večer se přicházel napít k jedné bažině.“

Vydal jsem se tam, ale nebyl jsem ani v půli cesty, náhle se rozhrnulo houští a spatřil jsem, jak se ke mně blíží strašlivé kančí tesáky.“ „To je hrozné,“ zvolala Kazi, „a neublížil ti?“ „Nestačil jsem ani uchopit luk a šípy, ani vytasit meč, ani pozvednout oštěp. Nezbylo mi nic jiného, než jít proti rozzuřenému zvířeti holýma rukama. Podařilo se mi kance popadnout za uši a přehodit si ho na záda. Trhal sebou, ale držel jsem pevně. Pak jsem se vydal na Vyšehrad, abych svou kořist složil k nohám kněžny Libuše, a to ostatní jste už všichni viděli.“

Bivoj nepřiznal, že lov na kance odložil na dobu, kdy bude na Vyšehradě na návštěvě Kazi, neboť hlavně jí se chtěl svým činem zalíbit.

Nyní promluvila Libuše: „Za svou statečnost si zasloužíš odměnu. Má sestra Kazi pro tebe vybrala tento pás zdobený krásným stříbrným kováním, který patřil našemu otci. Kdykoli povedou tvé kroky kolem Vyšehradu, vždy

tě rádi uvítáme jako milého hosta.“

A jak to bylo dál? Bivoj využíval pozvání na návštěvu často, až se jednoho dne konečně odhodlal požádat kněžnu o ruku její sestry Kazi. Pak byla slavná svatba a manželé spolu žili šťastně dlouhá léta.

Dívčí válka

„o si počneme bez Libuše, naší drahé kněžny!“ naříkaly ženy a dívky na Libušině pohřbu, „Sotva navždy zavřela oči, muži se nám vysmívají a prohlašují, že je konec ženské vlády. Bez Libuše jsme prý jako bludné ovce! Nesmíme si již samy volit manžela, budeme muset muže poslouchat, sloužit jim, těžce pracovat, starat se o dům a kolébat děti!“ Kníže Přemysl je na straně mužů a nikdo se nás nezastane!“

Pak promluvila Vlasta, první dívka z Libušiny družiny: „To si nenecháme líbit. Vyhlásíme mužům válku! Nejsme o nic hloupější ani slabší než oni.“

„Vzhůru do boje proti mužům,“ volaly nadšené dívky. „Vlasto, veď nás, budeš naší novou kněžnou!“

Zprávy o chystané válce se rychle rozletěly po celé zemi. Ženy a dívky opouštěly své domovy a putovaly na místo na břehu Vltavy, kde si vlastníma rukama vybudovaly na skále pevný hrad Děvín.

Pak každý den oblékaly kovové krunýře a helmice, k opaskům připínaly meče a toulce s šípy. „Pilně cvičte,“ pobízela je Vlasta, „musíte být rychlé jako vítr, obratné jako lasičky a vaše šípy nesmí nikdy minout cíl.“

A co na to muži?

„Ženy se připravují do bitvy proti nám, mužům,“ oznámili jednoho dne knížeti Přemyslovi jeho zvědové. „To je vážná věc,“ odpověděl Přemysl, „znám je dobře, co si umíní, to provedou, a navíc se mi zdál hrozný sen, jak nás dívky v boji porazily.“

„Přece se jich nelekne, rozprášíme je za chvíli, až nás uvidí, dají se na útěk,“ tak a podobně uvažovali Přemyslovi rádcové a vladykové. Byli si jisti vítězstvím a ani je nenapadlo se na boj připravovat.

Nastal den první bitvy. „Bijte se statečně!“ zvolala Vlasta, „až zvítězíme, budeme vládnout celé zemi,“ a odvážně se postavila do čela vojska. Dívky zaútočily jako lvice a překvapení muži se jen zoufale bránili. Mnoho jich

padlo a první bitva skončila jejich hanebnou porážkou.

„Měli jsme poslechnout rady knížete a nebrat boj proti ženám na lehkou váhu,“ mudroval vladyka Ctirad, „až se znovu se ženami utkáme, dáme jim co proto, za to vám ručím!“

Silák Ctirad byl Vlastě trnem v oku. V boji si vedl nejstatečněji ze všech mužů a rád se tím chlubil. „Ctirada se musíme zbavit,“ prohlásila Vlasta na shromáždění dívek. „Která z vás má nápad, jak ho přelstít?“

„Myslím, že to dokážu,“ přihlásila se Šárka, nejkrásnější dívka na Děvině, a ihned provedla svůj plán. Několik žen přivázalo Šárku k silnému dubu na cestě, po níž Ctirad často jezdil. Na krk jí zavěsily lovecký roh, opodál postavily džbán s medovinou. Sotva se ukryly v keřích, objevil se Ctirad se svou družinou. „Och, pane, zachraň nešťastnou dívku, budu ti do smrti vděčná,“ naříkala Šárka. „Zlé dívky mě zde přivázaly za to, že jsem se chtěla vrátit domů k otci. Nechci už bojovat proti mužům. Loveckým rohem si mám sama přivolat pomoc a na džbán s medovinou nedosáhnou, budu-li trpět žízní.“ „Tak krásná a bezbranná dívka přece nemůže lhát,“ pomyslel si Ctirad. Jakmile jí rozvázal pouta, Šárka zatroubila na roh, a tím přivolala ukryté dívky. Než se Ctirad a jeho muži vzpamatovali, zaplatili životem za svou důvěřivost.

Ctiradova smrt Přemysla velmi rozhněvala. „Do týdne se dostavte všichni v plné zbroji na Vyšehrad,“ vzkázal svým bojovníkům, „nastal čas posledního boje. Pomstíme Ctirada i všechny ostatní.“ Přemyslovo vojsko vzalo Děvín útokem, ale teprve když muži lstí vylákali dívky v čele s Vlastou z hradu ven, vítězství se přiklonilo na jejich stranu. Když zahynula vůdkyně Vlasta, ostatní ženy se rozutekly. Za čas se mnohé vrátily do svých domovů a znovu začaly mít v úctě své muže, otce i bratry.

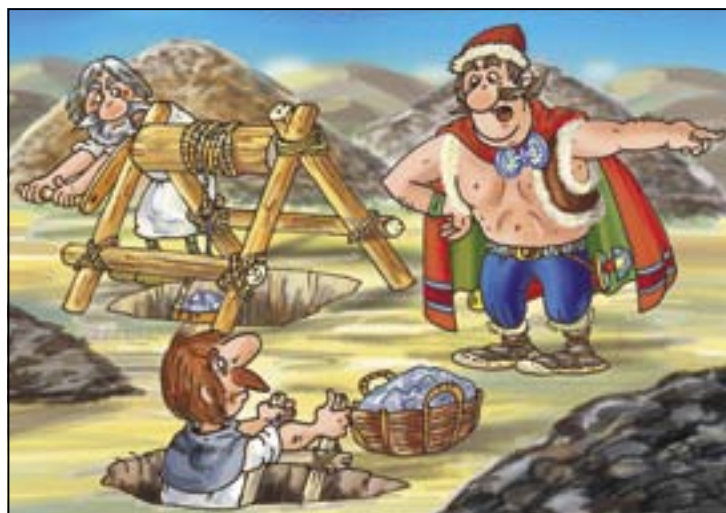
O Horymírovi

iž za panování kněžny Libuše se vědělo, že hlubiny české země skrývají mnoho drahocenných kovů, hlavně stříbra, ale i zlata, které se dokonce rýžovalo v řekách. Když dosedl na knížecí stolec Křesomysl, vypukla v zemi zlatá a stříbrná horečka. Muži přestali obdělávat pole, začali kopat v zemi a dobývat drahé kovy – proto se jim říkalo kovkopové. Vladykové z Křesomyslovy družiny byli znepokojeni. „Opustí-li další rolníci pole a dobytek a půjdou dobývat stříbro, bude zanedlouho v celé zemi hlad,“ vykládali si mezi sebou. „Promluvím s knížetem,“ rozhodl vladyka Horymír z Neumětel a hned dalšího dne varoval knížete před nebezpečím bídy a hladu. „Tvé obavy jsou zbytečné,“ řekl Křesomysl, „dobývání kovů nám přináší větší zisk než obdělávání půdy, také kovkopové mají lepší výděvky. Přesto ti vyhovím a stříbrné doly na čas uzavřu.“

Marně však čekali vladykové, že kníže splní svůj slib. Těžba kovů bohatě plnila jeho pokladnice a kovkopové se těšili jeho přízni. „Vladyka Horymír je náš nepřítel,“ neslo se v osadách kovkopů od úst k ústům. „Chce nechat uzavřít doly a připravit nás o práci.“ „Za to musí být potrestán,“ zvolal jeden z kovkopů. „Smrt Horymírovi!“ volali všichni. Rozzuření horníci přepadli v noci Horymírovu tvrz, uloupili zásoby obilí, odvedli dobytek a zapálili vesnici. Horymírovi se jen tak tak podařilo uniknout plamenům – na svém oblíbeném koni Šemíkovi zmizel pronásledovatelům v lese.

„Za tohle budete pykat,“ sliboval v duchu Horymír kovkopům. Se svými lidmi se po několika dnech vydal k hornické osadě. Zapálili hornické chatrče, ničili nástroje i všechno, co horníkům patřilo, doly zavalili velkými kameny.

Druhý den se Horymír objevil u knížete na Vyšehradě, jako by se nic nestalo. Křesomysl už o všem věděl. „Horymír musí být upálen,“ žádali kovkopové. Vladykové se přimlouvali, aby kníže jejich přítele netrestal smrtí. „Horymír nebude upálen, ale jen stát vlastním mečem,“ rozhodl kníže, když se všichni shromáždili na nádvoří Vyšehradu, aby byli přítomni soudu.

„Vím, že nemohu zůstat naživu, ale mám právo na poslední přání,“ promluvil odsouzený ke knížeti. „Rád bych se naposledy projel na svém nejmilejším koni Šemíkovi.“ „Tvé přání bude splněno,“ odpověděl Křesomysl. „Zavřete všechny brány,“ nařídil pak svým ozbrojencům.

Když přivedli Šemíka, Horymír ho hladil a něco mu šeptal. Zdálo se, že krásný bělouš svému pánovi rozumí. Pak se Horymír vyšvihl do sedla, zavýskal a několikrát objel nádvoří. Diváci užasli, když náhle zamířil k hradební zdi. „Vzhůru, Šemíku,“ zvolal odvážný jezdec. „Drž se, pane,“ promluvil náhle věrný kůň a mohutným skokem se přenesl přes hradbu, pod níž se černala vysoká skála končící ve Vltavě. Všichni strnuli a byli přesvědčeni, že jezdec zvolil jistou smrt. Někteří vyšplhali na hradby a v úžasu sdělovali ostatním: „Jsou na živu, kůň přeplaval řeku a cválá s jezdcem směrem k Neumětělům.“

Po tomto statečném činu kníže prominul Horymírovi trest. A jak to dopadlo se Šemíkem? Mohutným skokem přes hradby si velmi ublížil a Horymír se s ním musel brzy navždy rozloučit. Dodnes je v Neumětělích kámen, pod nějž kdysi vděčný vladyka pohřbil svého zachránce Šemíka.

